

To Cite This Article: Öner, S. & Öner, M. (2022). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının pandemi döneminde gerçekleşen uzaktan öğretmenlik uygulamalarına yönelik görüşleri: Sorunlar, öneriler ve coğrafya öğretiminde materyal kullanımı. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 45, 36-52. <http://dx.doi.org/10.32003/igge.1008360>

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ PANDEMİ DÖNEMİNDE GERÇEKLEŞEN UZAKTAN ÖĞRETMENLİK UYGULAMALARINA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ: SORUNLAR, ÖNERİLER VE COĞRAFYA ÖĞRETİMİNDE MATERYAL KULLANIMI

Opinions of Social Studies Teacher Candidates on Distance Teaching Practices During the Pandemic Period: Problems, Suggestions and Use of Materials in Geography Teaching

Sibel ÖNER^{id} Murat ÖNER^{id}

Öz

Öğretmen adaylarının ilk meslek deneyimlerini yaşadığı, öğretmenlik becerilerini kazandığı öğretmenlik uygulamaları lisans döneminde edinecekleri en önemli yaşantılardan biridir. Araştırma; pandemi sürecinde çevrim içi öğretmenlik uygulamalarının etkililiğini ve verimliliğini ortaya koymak, öğretmen adaylarının uygulama sürecinde yaşamış oldukları sorunlara ürettikleri çözüm önerilerini incelemek amacıyla yapılmıştır. 2020-2021 eğitim öğretim yılında Sinop Üniversitesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalında öğrenim görmekte olan 7 öğretmen adayı araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Katılımcıların edinmiş oldukları deneyimler odak grup görüşmesi ile ortaya çıkarılmıştır. Veri toplama aracı olarak açık uçlu sorulardan oluşan ve araştırmacılar tarafından geliştirilen görüşme soruları kullanılmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiş ve makalede öğretmen adaylarının görüşlerine doğrudan alıntılarla yer verilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğretmen adaylarının uygulama sırasında en çok yaşadıkları sorunlar, teknik aksaklıklar ve öğrencilerin katılımının az olmasıdır. Öğretmen adayları ilerleyen yıllarda eğitimde uzaktan ders uygulamalarının olmaması gerektiği yönünde ortak görüş bildirmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan Eğitim, Öğretmenlik Uygulamaları, Coğrafya Kazanımları, Pandemi

Abstract

Teaching practices, in which teacher candidates have their first professional experience and gain their teaching skills, are one of the most important experiences they will acquire during the undergraduate period. The research was conducted in order to reveal the effectiveness and efficiency of online teaching practices during the pandemic process and to examine the solution proposals produced by pre-service teachers to the problems they experienced during the implementation process. 7 pre-service teachers studying at the Social Studies Education Department of Sinop University in the 2020-2021 academic year constitute the study group of the research. Phenomenology design, one of the qualitative research methods, was used in the research. The experiences of the participants were revealed through the focus group interview. An interview form consisting of open-ended questions and developed by the researchers was used as a data collection tool. The data obtained were analyzed with the descriptive analysis method and the opinions of the pre-service teachers were included in the article with direct quotations. According to the results of the research, the most common problems experienced by the pre-service teachers during the application are the technical problems and the low participation of the students. Pre-service teachers expressed a common opinion that there should be no distance course applications in education in the following years.

Keywords: Distance Education, Pandemic, Teaching Practices, Geography Learning Outcomes

* **Sorumlu Yazar:** Dr. Öğr. Üyesi., Sinop Üniversitesi, ✉ soner@sinop.edu.tr

GİRİŞ

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de etkisini gösteren ve biyolojik bir afet olarak ifade edebileceğimiz Coronavirüs (Covid 19) yüz yüze eğitim faaliyetlerini aksatan olağanüstü bir hal yaratmıştır. Mart 2020’de Covid-19 pandemisinin başlangıcında UNESCO, uluslararası çok sektörlü bir ortaklık olan Küresel Eğitim Koalisyonu’nu (Global Education Coalition) başlattı. Koalisyon, pandeminin tüm dünyadaki eğitim sistemlerini alt üst etmesi sebebiyle öğrenmenin sürekliliğine yönelik acil ve benzeri görülmemiş ihtiyacı karşılayabilmek amacıyla kurulmuştur. Rapora göre eğitim fırsatlarına erişimdeki eşitsizlikler çarpıcı ölçüde artmış, eğitim ve öğretimde önemli kesintiler meydana gelmiştir. Mart ayında altı ülkede okul kapanmışken bu sayı bir ay sonra 195’e yükselmiş ve 1,5 milyardan fazla öğrenci krizden etkilenmiştir (UNESCO, 2020).

Bu salgından etkilenen Türkiye de yüzyüze eğitim öğretim faaliyetlerine ara vermek zorunda kalmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 42. Maddesine göre: “Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.” (1982 Anayasası). Dolayısıyla öğrencilerin eğitim hakkından yoksun kalmaması eğitim politikasının bir gerekliliği olmakla birlikte anayasal bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurumu hem eğitimin devam etmesine hem de salgın hızının yavaşlamasına katkı sağlayacak bir formül olan uzaktan eğitime geçme kararı almıştır.

Uzaktan eğitim, özel olarak hazırlanmış çalışma materyalleri, öğrenciler ve öğretmenler arasında bireysel veya gruplar halinde iletişim ve teknolojik araçlar aracılığıyla gerçekleştirilen bir öğretme-öğrenme sistemidir (Holmberg, 2005). Genellikle coğrafi olarak uzak olanlar için öğrenmeye erişim sağlama çabasıdır. İki taraf (bir öğrenci ve bir eğitmen) arasında farklı zamanlarda veya yerlerde çeşitli öğretim materyallerinin kullanılarak bir tür öğretimin meydana gelmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Moore vd., 2011). Perraton (1988) uzaktan eğitimin ayırt edici özellikleri arasında öğretmen ve öğrencinin farklı mekân ve/veya zamanda bulunduğu üzerinde durmuştur. Jonassen (1992) (aktaran Sherry,1996) istemli öğrenmenin öğretmenden ziyade öğrenci tarafından kontrol edildiğini ve öğrenci ile öğretmen arasında basılı ya da elektronik bir tür teknolojinin aracılık ettiğini vurgulamıştır.

Uzaktan eğitim uygulamaları ilk olarak 1700’lü yıllarda mektuplar aracılığıyla başlamıştır (Kırık, 2014). Ülkemizde ise 1927 yılında okuryazar oranını artırabilmek ve eğitimdeki sorunları çözebilmek amacıyla dönemin Milli Eğitim Bakanı uzaktan eğitim fikrini ortaya atmış ancak öğretmensiz eğitimin olamayacağı düşüncesinin ağır basması sebebiyle uygulamaya geçilememiştir (Alkan, 1987; Bozkurt, 2017; Rüzgar, 2004; Samur vd., 2011). 1951’de Öğretici Filmler Merkezi (ÖFM) uzaktan eğitim faaliyetlerini gerçekleştirebilmek amacıyla kurulmuştur (Papi & Büyükaslan, 2007). 1962 yılında adı “Film Radyo Grafik Merkezi” (FRGM), 1968 yılında “Film-Radyo ve Televizyonla Eğitim Merkezi” (FRTEM), 1998 yılında Genel Müdürlük statüsü kazanarak adını “Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü” (EĞİTEK) ve 2011 yılında “Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü (YEĞİTEK)” adını almıştır (MEB, 2021).

MEB ve Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı birlikte İstatistiki Yayın Müdürlüğünde Mektupla Öğretim Merkezini kurarak ülkemizde uzaktan eğitime geçişte önemli bir adım atmıştır (Arar,1999; Çukadar & Çelik, 2003; Kırık, 2014). 1982 yılında Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi televizyon dersleri ile yükseköğretimde uzaktan eğitime başlayan ilk üniversite olmuştur (Çukadar & Çelik, 2003; Kunç & Varol, 1994). 1900’lü yılların ortalarına kadar sadece düşüncede kalmış olmasına rağmen uzaktan eğitimde yaşanan gelişmeler günümüzde eğitimin bir parçası haline geldiğini, yaşı kaç olursa olsun eğitim isteyen herkesin ulaşabileceği bir noktada yer aldığını bize göstermektedir (Bozkurt, 2017).

Uzaktan eğitimde teknolojiyi kullanmak, yaşam boyu öğrenme için yer ve zaman sınırlarının aşılmasına yardımcı olsa da bazı öğrencilerin çeşitli zorluklar nedeniyle dezavantajlı olduklarına dair artan bir endişe bulunmaktadır. Bilgi ve iletişim altyapısının yüksek maliyeti ve teknik uzmanlığın eksikliği, öğrenciler açısından uzaktan eğitimdeki önemli zorluklardır. Engelli ve ekonomik açıdan dezavantajlı olan öğrenciler eğitime dahil olmakta çeşitli sorunlar yaşayabilir (Mahlangu, 2018). Yüz yüze eğitimde olduğu gibi öğretmen ve öğrenciler arasında etkileşimin olmaması, teknik ve teknolojik destek ile ilgili yaşanan zorluklar, sosyalleşmenin olmaması, öğrencilerde yalnızlaşma duygusunun ortaya çıkması, derse katılmada yaşanan isteksizlik Pozdnyakova ve Pozdnyakov (2017) tarafından uzaktan eğitimin dezavantajları arasında belirtilmiştir.

Benzer şekilde McKnight (2000) pedagojik açıdan önemli olan, öğrencileri öğrenmeye çeken göz teması ve beden dilinin yoksunluğunun öğrencilerde kaygıyı arttıracaklarını vurgulamıştır. Valentine (2002), öğretimin kalitesi, teknolojinin maliyeti ve yanlış kullanımı ile öğretmenlerin, öğrencilerin ve yöneticilerin tutumlarının uzaktan eğitimin başlıca sorunları arasında yer aldığını ifade etmiştir.

Pandemi döneminde eğitimin aksamaması adına temel eğitimden yükseköğrenime kadar eğitimin her kademesinde uzaktan eğitim süreci başlamıştır. Yükseköğretim Kurulu YÖK dersleri platformunda uzaktan eğitim sürecinde basılı ders materyallerini paylaşımına açmıştır. Bu dönemde MEB, Eğitim Bilişim Ağı (EBA) aracılığı ile hem öğretmenleri hem de öğrencileri desteklemiştir. TRT EBA TV kanalları ile ilkökul, ortaokul ve lise öğrencilerinin eğitimine destek verilmiştir. Aynı zamanda öğretmenler EBA üzerinden Zoom, Google Meet ve Skype uygulamalarını kullanarak öğrencilerine ulaşabilmişlerdir.

Uzaktan eğitim ile ilgili literatür tarandığında uzaktan eğitim sürecine yönelik çalışmalarla birlikte, öğretim elemanları, öğretmenler, öğretmen adayları ve öğrencilerin tutum ve algılarına yönelik çalışmalar yapıldığı, pandemi sürecinde ise konu ile ilgili çalışmaların arttığı görülmektedir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde ilk öğretmenlik deneyimlerini oluşturan öğretmenlik uygulamalarına yönelik öğretmen adaylarının görüşlerini içeren az sayıda çalışmanın olduğu görülmüştür. Bayındır (2021) sınıf eğitimi öğretmen adaylarına yönelik yapmış olduğu çalışmada uzaktan gerçekleşen öğretmenlik uygulamalarının etkililiği ve verimliliğine yönelik değerlendirmeler yapmıştır. Akmeşe & Kayhan (2021), özel eğitimde öğretmenlik uygulamalarına yönelik uygulama öğretmenlerinin görüşlerini almıştır. Moyo (2020), Covid-19 pandemisi sebebiyle okulların ve üniversitelerin birden kapanmasının ardından Zimbabwe'de öğretmenlik uygulamalarında yaşanan sorunları yapmış olduğu çalışmada ortaya koymuştur. Öğretmenlik uygulamalarında öğretmen adaylarının çevrimiçi öğretim algılarının Mohebi & Med (2021) tarafından ortaya konduğu çalışmada öğretim programlarına teknoloji entegrasyonlarının salgın döneminde daha da hızlandığı ve öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerilerini uygulama fırsatını buldukları üzerinde durulmuştur. Kidd & Murray (2020) Covid-19 salgınının İngiltere'de öğretmen eğitimi üzerindeki etkilerinin araştırıldığı çalışmada salgının oluşturduğu zorluklara değinilmiştir.

Bu çalışma öğretmen adaylarının pandemi döneminde öğretmenlik uygulama sürecine yönelik yaşamış olduğu deneyimleri, uygulamaların etkililiği ve verimliliğine ilişkin görüşleri, süreçte yaşanan sorunlar ve bunlara ilişkin çözüm önerilerini saptamak, öğretmenlik deneyimlerine katkılarını belirleyebilmek amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın alanyazına katkı sağlaması umulmaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıda yer alan sorulara cevap aranmıştır.

- Uzaktan eğitim sürecinde yapılan öğretmenlik uygulamaları ile ilgili görüşleriniz nelerdir? İlerleyen yıllarda dersler uzaktan eğitimle devam edebilir mi? Neden?
- Uzaktan eğitim sürecinde yapılan çevrim içi eğitimlerde karşılaşılan sorunlar nelerdir?
- Uzaktan eğitim sürecinde karşılaşılan sorunlara nasıl çözüm yolları bulunulabilir?
- Uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan coğrafya konularına ait kazanımları işlerken hangi teknolojik materyalleri kullandınız? Görüşlerinizi belirtiniz.
- Uzaktan eğitim uygulamasının sizin öğretmenlik deneyiminize ne gibi katkıları olmuştur?

YÖNTEM

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının pandemi sürecinde öğretmenlik uygulamalarına yönelik algılarını ortaya koyabilmek amacıyla yapılan bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji (olgubilim) deseni kullanılmıştır. Fenomenoloji, insan yaşamı deneyimlerinin anlamlarını tanımayı, anlamayı ve yorum yapmayı hedefler. Belirli bir durumu deneyimlemenin nasıl bir şey olduğu gibi araştırma sorularına odaklanır (Bloor & Wood, 2006). Hepimiz algı, hayal gücü, düşünce, duygu, arzu, irade ve eylem dahil olmak üzere çeşitli deneyimler yaşarız. Dolayısıyla fenomenoloji deneyimler dizisidir. Deneyim, yalnızca

görme veya işitmedeki gibi nispeten pasif bir deneyimi değil, aynı zamanda aktif deneyimi de içerir (Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2013).

2020-2021 eğitim öğretim döneminde Sinop Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalında öğrenim görmekte olan öğretmen adayları çalışma grubunu oluşturmaktadır. Amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örnekleme tekniği kullanılmış, “dördüncü sınıfta öğrenim görmesi” ve “öğretmenlik uygulama dersini alması” ölçüt olarak belirlenmiştir. Belirlenen bu ölçütlere uygun olarak 4 kadın öğretmen adayı, 3 erkek öğretmen adayı olmak üzere toplam 7 öğretmen adayı ile odak grup görüşmesi yapılmıştır.

Fenomenoloji araştırmalarında veri toplama kaynakları bireyler veya gruplardır. Bireylerin veya grupların deneyimleri görüşme yaparak ortaya çıkarılabilir (Büyüköztürk vd., 2017; Yıldırım & Şimşek, 2008). Araştırmada odak grup görüşmesi tekniği kullanılmıştır. Odak grup görüşmeleri araştırmacıların belirli bir konu hakkında bilgi sağlamak için oluşturdukları homojen gruplarda, katılımcıların serbestçe düşüncelerini ifade edebildikleri grup görüşmeleri olarak tanımlanmaktadır (Hughes & DuMont, 1993). Özellikle belirlenen konu hakkında farklı bakış açıları elde etmek için uygundur (Gibbs, 1997). Odak grupları tipik olarak 5 ila 8 kişiden oluşur, ancak kişi sayısı 4'ten 12'ye kadar değişebilir. Odak grupları nitel veriler sağlar, sorular dikkatlice önceden belirlenir ve sıralanır. Böylece sorular katılımcılar için kolay anlaşılır ve mantıklı hale gelir (Krueger, 2014).

Araştırmacı tarafından öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulama deneyimleri ile ilgili algılarını ortaya koymak amacıyla açık uçlu sorular oluşturulmuştur. Sorular oluşturulmadan önce alanyazın detaylı bir şekilde incelenmiştir. Hazırlanan soruların araştırmanın amacına uygun, katılımcılar tarafından kolay anlaşılır olmasına dikkat edilmiştir. Öğretmen adayları ile çevrim içi odak grup görüşmesi (Oringderff, 2004) Zoom üzerinden yapılmış ve katılımcı grupla yapılan görüşme kayıt altına alınmıştır. Öğretmen adaylarının görüşlerini çekinmeden net bir şekilde ifade edebilmeleri, grup üyeleri arasındaki etkileşimin artması için rehberlik edilmiştir.

Çevrim içi odak grup görüşmesi ile elde edilen verileri analiz etmek için araştırmacılar tarafından kayıtlar yeniden dinlenerek yazıya dönüştürülmüştür. Günbayı (2019), betimsel analiz yönteminde görüşme transkriptlerinin, doküman metinlerinin, gözlem notlarının doğrudan alıntılarla konuya ilişkin elde edilen verilerin üst tema, kategori ve alt tema altında sınıflandırmanın esas olduğunu belirtmiştir. Transkripsiyonu yapılan veriler betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiş ve her bir araştırmacı ayrı ayrı veri dökümlerini okumuştur. Okunan verilerde farklı ve benzer olanlarla sık tekrarlanan ifadeler dikkate alınmıştır. Birbirine benzer olan kodlardan temalara ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının kimliklerinin gizli kalması için ÖA1, ÖA2... şeklinde kodlar verilmiştir. Verilen bu kodlar öğretmen adaylarının görüşlerini doğrudan alıntılarda verebilmek amacıyla kullanılmıştır. Miles & Huberman (1994) tarafından belirlenen güvenilirlik formülü [Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) X100] dikkate alınarak güvenilirlik sonucu %90,6 olarak hesaplanmıştır. Güvenirlik katsayısının %70'in üzerinde olması araştırma için güvenilir olarak kabul edilmektedir (Miles & Huberman, 1994).

BULGULAR

Bu bölümde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının pandemi döneminde uzaktan öğretmenlik uygulama sürecine yönelik görüşleri yer almaktadır. Öğretmen adaylarının görüşlerini almak amacıyla hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme sorularına verdikleri cevaplar sonucunda temalar oluşturulmuş ve tablo halinde bu bölümde yer verilmiştir.

Uzaktan Eğitim Sürecinde Yapılan Öğretmenlik Uygulamaları Dersi ile İlgili Görüşler

Öncelikle öğretmen adaylarına “Uzaktan (EBA, zoom, meet vb.) programlar üzerinden yapılan öğretmenlik uygulamaları dersi ile ilgili görüşleriniz nelerdir? İlerleyen yıllarda dersler uzaktan eğitimle devam edebilir mi? Neden?” sorusu sorulmuş ve alınan cevaplar doğrultusunda oluşturulan temalar aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 1: Uzaktan Öğretmenlik Uygulamalarına Yönelik Öğretmen Adaylarının Görüşlerine İlişkin Bulgular

	Temalar	Frekans	Yüzde
Uzaktan eğitimin verimliliğine ilişkin	Verimli geçti	4	57,14
	Verimsizdi	3	42,86
Uzaktan eğitimin devamlılığına ilişkin	İlerde devam edebilir	3	42,86
	Devam etmemeli	4	57,14

Tablo 1 incelendiğinde öğretmen adayları uzaktan eğitimin verimli geçtiğini ancak ilerleyen yıllarda uzaktan eğitimin devam etmemesi gerektiğini savunduklarını görmekteyiz. Uzaktan eğitimin gelecekte devam edebileceğini belirten öğretmen adayları bunun hibrit eğitim sistemiyle olabileceğini savunmuşlardır. Temel dersler yerine seçmeli derslerin uzaktan eğitimle verilebileceğini düşünmektedirler. Öğretmen adaylarının soruya verdikleri yanıtlar aşağıda paylaşılmıştır:

ÖA1: *Aslında uzaktan gerçekleştirilen öğretmenlik uygulamalarının çok olumlu olduğunu söyleyemeyeceğim ama içinde bulunduğumuz bu olumsuz süreçte en azından hakkımı verdiğimizi düşünüyorum. Öğretmenlik deneyimini tatmak keyif vericiydi. Keşke şartlar daha farklı olsaydı ve sınıf atmosferini yaşayabilseydik. İlerleyen yıllarda kesinlikle uzaktan olamamalı. Çünkü öğretmen ile öğrencinin birlikte aynı atmosferi paylaşmaları kadar daha güzel bir şey olamaz. Uzaktan eğitim devam ederse çok ciddi bir kaygı içine düşeceğiz, o da daha az öğretmene ihtiyaç duyulacak ve öğretmen atamaları azalacak. Gelecekte ancak yaşadığımız olağanüstü durum gibi bir olay yaşanırsa uzaktan eğitimin tolere edilebileceğini düşünüyorum.*

ÖA2: *Ben sürecin iyi yönetildiğini düşünüyorum ancak harita bilgisi ile ilgili konuları işlerken bazı bilgilerin öğrenciye tam verilemediğini düşünüyorum. Örneğin oyun hamurlarıyla öğrencilere yer şekilleri yaptırılıp harita üzerine yerleştirilebilirdi, böylece öğrenciler bilgiyi somut hale getirebilirlerdi. Uzaktan eğitim sürecinde bu uygulamaları yapmak zor olduğu için çok verimli olduğunu söyleyemem. 21. yüzyıl teknoloji çağındayız ki uzaktan eğitimi kaçınılmaz son olarak görüyorum. Hayatımızın her alanında (eğitim, sağlık, güvenlik vb.) teknolojiyi hayatımıza adapte etmemiz gerekiyor. Bunun için de ülkelerin eğitime ayırdığı paya bakmak lazım. Ne kadar çok pay ayrılırsa uzaktan eğitim süreci de o kadar sağlıklı işler diye düşünüyorum.*

ÖA3: *Bu dönemi en iyi anlayan biziz, çünkü hem lisans derslerinde öğrenci olduk hem de öğretmenlik uygulamalarında öğretmenlik deneyimi yaşadık. Açıkçası kendi çabalarımızla verimli olmaya çalıştık. Uzaktan eğitim sürecinin verimsiz geçmesi sebebiyle ilerleyen yıllarda devam etmemesi gerektiğini düşünüyorum.*

ÖA4: *Verimsiz geçti diyemeyiz illaki katkısı olmuştur. Fakat genel anlamda benim için uzaktan eğitim çok sağlıklı bir yol değil. Belki küçük sınıflarda seçmeli derslerde uzaktan eğitim ilerde tercih edilebilir, onun haricinde temel derslerde tercih edilmemeli. Son sınıfta olmama rağmen uzaktan aldığım derslerde ben verim alamamışken, küçük yaştaki öğrenciler açısından verimli olacağını düşünmüyorum. İlerde kesinlikle uzaktan eğitime devam edilmemeli. Öğretmen ekran karşısında değil sınıf ortamında öğrencileriyle iç içe olmalı.*

ÖA5: *Öğrencilik hayatımın en verimsiz bir buçuk yılını geçirdim. Sınıf ortamı ile ev ortamının aynı olmadığını hepimiz biliyoruz. Biz ne kadar çabalasak da küçük yaştaki öğrencilerin bilgisayar karşısında öğrenmelerinin verimli olabileceğini düşünmüyorum. Şahsi düşüncem uzaktan eğitime geçilmemesi yönünde ama gelecekte hibrit eğitime geçilecekmiş gibi geliyor. Bazı dersler yüz yüze yapılırken, seçmeli dersler arkadaşımın da söylediği gibi uzaktan yapılabilir.*

ÖA6: *Uzaktan eğitim süreci bana göre verimli değildi. Öğrenciler öğretmenlerin iyi niyetlerini suistimal ettiler. Bence gelecekte uzaktan eğitim olmamalı. Ev ortamında verilecek derslerin çok faydalı olacağını düşünmüyorum.*

ÖA7: *Uzaktan eğitim bana göre verimliydi. Bunda uygulama öğretmenimizin de çok büyük katkısı olmuştur. Gelecek de bende hibrit eğitimin olabileceğini düşünüyorum. Çünkü interaktif uygulamalar çocukların daha çok dikkatini çekiyor, yer ve zamana bağlı olumsuzlukları ortadan kaldırabiliyor.*

Uzaktan Eğitim Sürecinde Yapılan Çevrim İçi Eğitimlerde Karşılaşılan Sorunlar

Öğretmen adaylarının çevrim içi eğitimlerde karşılaştıkları sorunlara ilişkin vermiş oldukları cevaplara yönelik oluşturulan temalar aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 2: Uzaktan Eğitim Sürecinde Yaşanan Sorunlara İlişkin Bulgular

	Temalar	Frekans	Yüzde
Teknolojik araç kullanımı ile ilgili	Teknolojik imkansızlıklar	6	13,33
	İnternet ile ilgili sorunlar	4	8,89
	Teknolojik bağımlılığın artması	1	2,22
	Programlarda Türkçe dil desteğinin olmaması	1	2,22
Öğrenciler ile ilgili	Dikkat dağınıklığı	4	8,89
	Bıkkınlık	1	2,22
	Motivasyon	2	4,44
	İletişim sorunları	1	2,22
	Akranlarından ayrı kalması/Sosyalleşme		
	Ödev sorumluluklarını yerine getirememeleri	2	4,44
	Aynı anda konuşmaya başlamaları	1	2,22
	Derse katılımın az olması	5	11,11
	Öğrenciden kaynaklı güvenlik açığının ortaya çıkması	1	2,22
	Öğretim süreci ile ilgili	Öğretim yöntemlerinin sınırlı olması	3
Bilgisayar üzerinden derse uygun materyal geliştirmenin zorluğu		1	2,22
Zamanın yetmemesi		1	2,22
Ölçme değerlendirilmede sorunlar		1	2,22
Öğrencilerin derse zamanında girmemeleri		1	2,22
Öğretmen adaylarının/öğretmenlerin uzaktan eğitimle ilgili bilgi eksikliği		1	2,22
Sessiz öğrenme ortamının sağlanamaması		1	2,22
Devamsızlık sorununun olmaması		3	6,67
Sınav yapılmayacağı duyurusunun yapılması		4	8,89
	TOPLAM	45	100

Tablo 2'de öğretmen adaylarının süreçte yaşadıkları sorunlar teknolojik araç kullanımı ile ilgili, öğrenciler ile ilgili ve öğretim süreci ile ilgili olmak üzere üç ana temaya ve bu üç ana temada alt temalara ayrılmıştır. Teknolojik araç kullanımında en çok dile getirilen sorun, bilgisayar ve tablet gibi araçların her öğrencide olmaması ve internet kaynaklı yaşanan sıkıntılar olmuştur. Özellikle sınav yapılmayacağı duyurusu yapıldıktan sonra öğrencilerin derse giriş yapmadıkları ve uzaktan öğretimde kullanabilecekleri öğrenciyi merkeze alan öğretim yöntem ve tekniklerin sınırlı olması sebebiyle sorunlar yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Derste bulunan öğrencilerin ekran karşısında dikkatlerini uzun süre toplayamadıklarını, derste birkaç öğrencinin aktif rol oynadığını ve diğer öğrencilerin soru sorsalar bile mikrofonlarını açıp cevap vermedikleri öğretmen adayları tarafından belirtilmiştir. Bir öğretmen adayı öğrencilerin ders bahanesiyle arka planda oyun oynadıklarını dile getirmiştir. Öğretmen adaylarının soruya verdikleri cevaplar aşağıda yer almaktadır:

ÖA1: Öğrencilerin ev ortamları müsait olmayabiliyor. Evde öğrencinin kendi odasında kendine ait bir bilgisayarı olmadığı için daha doğrusu bilgisayarın ortak kullanım alanında olmasından dolayı aynı ortamda ailenin diğer üyeleri televizyon izlediği zaman öğrencinin dikkati ister istemez dağılıbiliyor. Öğrencinin sınıf ortamında olmaması da başlı başına dikkat dağıtıcı bir unsur olarak karşımıza çıkıyor ve öğrencilerde bir bıkkınlık var sürekli ekranın karşısında olmaktan kaynaklanan. Bazı konularla ilgili öğrencinin dikkatini çekebilecek etkinlikleri ekran karşısında yaptırıyorsunuz, katılım çok az. Her öğrenci söz almak istemiyor. Bütün öğrencileri etkin bir şekilde derse katabileceğimiz öğretim yöntem ve tekniklerini kullanamıyoruz. Eğitim yüz yüze olmuş olsaydı belki bir göz teması bile derste sesiz öğrencileri öğretim sürecine katmaya yetebilirdi.

ÖA2: Kendimden örnek vermem gerekirse biz üç kardeşiz (ikisi üniversite biri lise) evde tek bilgisayar var. Lise son da olan kardeşim üniversite sınavına girecek diye önceliği ona veriyorduk. İlk dönem devamsızlık sorunu yok diye ben geceleri dersleri dinliyordum, herkes uyuduktan sonra ödevlerimi yapıyordum. İkinci dönem devamsızlık sorunu ortaya çıkınca ben de derslere zamanında girmek zorunda kaldım. Bu sefer derslerimiz çakışmaya başladı ve işin içinden çıkılmaz bir durum oldu. Sürekli bilgisayarın karşısında oturmak sağlık sorunlarına da yol açmaya başlayabilir. Öğrencilerin dikkatini toplayamamasına sebep olabiliyor. Uygulama yaparken öğrencilerin hepsini derse katmak çok zordu. Yapılandırmacı öğretime uygun öğretim yöntem ve tekniklerini uygulamak, bilgisayar karşısındaki öğrenciye uygun materyal geliştirmek çok zordu. Kullanılan programların İngilizce olması benim gibi yabancı dili yetersiz olanlar için oldukça zorlayıcıydı.

ÖA3: Derslerde her öğrenci derse katılmıyordu, öğrencilerin ismini söyleyip konu ile ilgili soru sorduğum zaman mikrofonlarını açıp cevap vermiyorlardı. Belli birkaç öğrenci ile dersi yürütmek zorunda kaldım. Sürenin kısıtlı olması, öğrencilerin tam zamanında derse giriş yapmamaları süreci zorlaştırdı. Öğrencilere verilen ödevlerin yapılmaması, bunun takibinin zor olması ve ayrıca sınavların olmaması öğrencilerin rahata alışmasına sebep oldu. Sınavların olmayacağıın açıklanmasıyla derse giren öğrenci sayısında azalmaların olmasına da sebep oldu.

ÖA4: Öğrenciler öğretmenin kendisini görmediğini bildiği için farklı şeylerle ilgilenebiliyorlar. Dikkatleri çok çabuk dağılabilir. Öğretmenlik uygulaması yaptığım sınıfta yirmi dört öğrenci var, sadece birkaç öğrenci derse katılıyor. Diğer öğrencileri derse katmak için soru sorduğumda bana cevap vermediler. Belki de o anda sadece yoklama için dersi açtılar ve gittiler. Teknolojik araç gereçler (bilgisayar, tablet, akıllı telefon vb.), internet her öğrencide olmayabiliyor. Ben de öğretmenlik uygulaması dersini anlatabilmek için bir akrabamdan bilgisayarımı ödünç almak zorunda kaldım. Köyde yaşadığım için elektrik kesintileri çok sık oluyor, aynı sorunu belki de birçok öğrenci bu süreçte yaşamış olabilir.

ÖA5: Ekran karşısında belli bir süre sonra öğrenciler sıkılabilir. Öğrencinin isteksizliği öğretmenin verimliliğini de olumsuz yönde etkiliyor. Benim çevremdeki öğrencilerin de yaşadığı en önemli sorun bilgisayarlarının ve internetlerinin olmaması. Görüntü ve ses bir araya gelince megabayt daha fazla oluyor ve daha hızlı internet paketiniz bitiyor. Ek internet almaya kalktığınızda daha fazla ücret ödemek zorunda kalıyorsunuz. Bu da çok maliyetli oluyor. Ödev sorumluluklarını yerine getirmiyorlar, dikkatlerini toplayamıyorlar. İlk dönem notlarının geçerli olduğunun açıklanmasıyla birlikte derslere giren öğrenci sayısı beş kişiyi geçmedi. Ev ortamında öğrencilerin gevşemesi, devamsızlık sorunun olmaması sebebiyle sabah saatlerindeki derslere girmemeleri de uzaktan eğitim sürecinde yaşanan sorunlardandır.

ÖA6: İnternet bağlantısının zayıf olması, bilgisayar vb. teknolojik araç gereçlerin yokluğu, öğrencilerin bilgisayar karşısında uzun süre dikkatlerini toplayamamaları, öğrenci katılımının az olması, son haftalarda sınav yapılmayacağıın duyurulması ile öğrencilerin derslere girmemeleri yaşanan sorunlar arasında sayılabilir. Derste öğrencilerin aynı anda konuşmaları sınıf hakimiyetini kaybetmeye sebep olabiliyor. Bazen dersin işlendiği sınıfın öğrencisi olmayan yabancıların derse girip dersi sabote etmeleri gibi güvenlik açıkları oluşabiliyor. (Öğrenciler dersin şifresini farklı kişilerle paylaşarak onların derse girmesini sağlıyorlar. Derse giren kişiler sınıftan bir öğrencinin ismini kullanıyorlar, argo kelimeler kullanabiliyor ya da müzik dinletiyorlar.)

ÖA7: Bazı teknik zorlukların yaşanması, öğrencilerle iletişimde kopuklukların yaşanması, sosyalleşme çağında bulunan öğrencilerin ekranlarından ayrı kalması ve onların teknolojiye daha bağımlı hale gelmeleri, öğrenciyi merkeze alan öğretim yöntem ve tekniklerini kullanmada zorlukların yaşanması, ölçme ve değerlendirmede yaşanan zorluklar, öğrencilerin ödev yapmaması, derste aktif olan öğrenci sayısının az olması, öğretmenlerin ve öğrencilerin uzaktan eğitim sistemini tanımadan yol almaları, öğrenciyi görememek yaşanan olumsuzluklardır. Azimli, derse katılan öğrenciler öğretmeni daha çok motive etmektedir. Uzaktan eğitimde öğrencilerin derse karşı ilgisizliği öğretmeni de olumsuz olarak etkilemektedir.

Uzaktan Eğitim Sürecinde Karşılaşılan Sorunlara Önerilen Çözüm Yolları

Öğretmen adaylarının karşılaşılan sorunlara önerdikleri çözüm yollarına ilişkin temalar oluşturulmuş ve aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3: Uzaktan Eğitim Sürecinde Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Çözüm Önerilerine Yönelik Bulgular

Temalar	Frekans	Yüzde
İnternet altyapısının iyileştirilmesi	5	27,78
Eğitim için kullanılan internetin ücretsiz olması	1	5,56
Her öğrenciye teknolojik imkanların sağlanması	4	22,22
Uzaktan eğitime uygun materyallerin zenginleştirilmesi	1	5,56
Yerli yazılım	1	5,56
Türkçe dil desteğinin olması	3	16,67
Uzaktan eğitime yönelik eğitim	3	16,67
TOPLAM	18	100

Tablo 3'ü incelediğimizde öğretmen adaylarının en çok üzerinde durduğu çözüm önerisi internet altyapısının iyileştirilmesi (5 öğrenci) olmuştur. Her öğrencinin eşit imkanlara sahip olması gerektiğini belirterek teknolojik imkanların mutlaka sağlanması gerektiği (4 öğrenci) yönünde görüş ikinci sırada yer almaktadır. Uzaktan eğitim sürecinde kullanılan programların İngilizce olması sebebiyle adaylar bu programların mutlaka Türkçe dil desteğinin olması gerektiğini, yine bu soruna yönelik bir öğrenci yerli yazılımın üretilmesinin daha faydalı olacağını belirtmiştir. Uzaktan eğitime yabancılık çeken adaylar üniversite öğrenimi sırasında öğretmen adaylarına bu konuda mutlaka eğitim verilmesi gerektiği üzerinde durmuşlardır. Aşağıda öğretmen adaylarının bu soruya verdikleri cevaplar yer almaktadır:

ÖA1: Her öğrencinin eşit fırsatlara sahip olması gerekiyor öncelikle. Yüz yüze eğitimde bulunduğu yerde okul olmayan öğrenciler devlet taşınmalı sistemle ya da yatılı bölge okulları ile okuma fırsatını yakalayabiliyor. Uzaktan eğitim çok farklı. Her öğrencinin bilgisayarını veya tableti olmalı, yeterli interneti olmalı. Bazen bir ailede birden fazla öğrenci ve sadece bir tane akıllı telefon olabiliyor. Peki bu durumda hangi çocuk derse girmeli? İlk önce buna bir çözüm bulunmalı diye düşünüyorum. Öz eleştiri yapmak gerekirse benim bu sürece kadar tek teknolojik aracım akıllı telefonumdu. Benim de teknolojiyi çok fazla kullanamamam biraz zorladı beni EBA, ZOOM gibi programları kullanırken. Öğretmenlere hizmet içi eğitim yoluyla ve öncelikle öğretmen adaylarına üniversite öğrenimi sırasında bu teknolojileri kullanabilmeleri için mutlaka eğitim verilmeli.

ÖA2: Eğitim fakültesinde mutlaka her öğretmen adayına uzaktan eğitim ile ilgili zorunlu ya da seçmeli bir ders konulması gerekiyor bence. Böylece bizim web araçlarını kullanmamız ve uygun ders materyalleri üretmemiz kolaylaşır. Biz aslında programların yabancısıydık. Kullanılan programların destekleyici Türkçe dil paketinin olması gerekiyor. Benim gibi birçok kişinin yabancı dilinin olmaması işimizi çok zorlaştırdı. Belki de bilgisayar yazılımı uzmanlarımız yerli eğitim programları üretebilir. Yurt dışından program satın alacağımıza kendi teknolojimizi kendimiz üretmemiz daha ekonomimiz açısından daha olumlu olacaktır.

ÖA3: Kullanılan programların İngilizce olması sebebiyle anlamakta çok zorlandım. Bu sebeple programı tanıtan videoları izleyip öğrenmeye çalıştım. Keşke Türkçe dil desteği olsaydı. Öğrencilerin sınavda olacakları not için değil, kendileri için bir şeyler yapması, öğrenmek için çalışması gerekiyor. Uzaktan da olsa yüz yüze de olsa öncelikle bunu öğrencilere aşılacak lazım.

ÖA4: Sınıf ortamında olduğu gibi uzaktan eğitimde de her öğretmenin öğrenciyi görmesi ve sesini duyması gerekiyor ama maalesef herkesin ev ortamı uygun olamayabiliyor ya da imkanları çok kısıtlı. Her öğrencinin aynı teknoloji ve internet altyapı olanaklarına ulaşması sağlanmalıdır. Ailelerinde mutlaka çocuklarına sessiz bir ortam sağlaması gerekiyor.

ÖA5: En ücra yerleşim birimine kadar internet alt yapısının götürülmesi gerekiyor. Aynı zamanda eğitim için kullanılan internetin her öğrenciye ve öğretmene ücretsiz sağlanmalıdır. İnternet hızının artırılarak eğitimde internet kaynaklı kesinti ortadan kaldırılmalıdır.

ÖA6: Öğretmen adaylarını hem yüz yüze eğitime hem de uzaktan eğitime yönelik hazırlamak en doğru yapılacak işlerden birisidir. Ayrıca teknolojik imkansızlıkların giderilmesi, herkesin eşit fırsatlara sahip olması gerekiyor. Uzaktan eğitime uygun

materyallerin zenginleştirilip herkesin kolayca ulaşabilmesi, internet alt yapısının güçlendirilmesi, yazılımların kolay bir şekilde kullanılabilmesi için Türkçe dil paketinin olması, yaşanabilecek güvenlik sorunlarının kapatılması gerekiyor.

ÖA7: Uzaktan eğitimde öğrencilere günlük verilecek ders saatinin sınırlı olması sağlanmalıdır. Kendi kardeşimden örnek verecek olursam, kardeşim derse giriş yapıp arka planda internette oyun oynuyor. Diğer sınıf arkadaşlarının da aynı şekilde oyun oynadıklarını ifade etti. Bunun önüne geçilmesi gerekiyor. Bunu da derse girdiği program açıkken başka programların açılmasına imkân vermeyecek yazılımların geliştirilmesi şeklinde aşabiliriz. İnternet ve teknik nedenlerden yaşanabilecek imkansızlıkların giderilmesi gerekiyor.

Uzaktan Eğitim Sürecinde Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Coğrafya Konularına Ait Kazanımları İşlerken Kullandıkları Teknolojik Materyaller

Öğretmen adaylarına sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan coğrafya konularına ait kazanımları işlerken kullandıkları materyaller soruldu. Bu soruya adayların verdikleri cevaplara ilişkin temalar oluşturularak aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4: Coğrafya Konularına Ait Kazanımları İşlerken Kullanılan Teknolojik Materyalleri Kullanma Düzeylerine İlişkin Bulgular

Kullanılan materyaller	Frekans	Yüzde
PowerPoint (sunu)	5	33,33
Videolar	3	20
Animasyonlar	1	6,67
Fotoğraflar/Görseller	3	20
Ders kitabının PDF hali	1	6,67
Harita	1	6,67
Web 2.0 araçları	1	6,67
TOPLAM	15	100

Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan coğrafya konularına ait kazanımları işlerken en çok kullandıkları eğitim materyalinin PowerPoint olduğu Tablo 4'ten anlaşılmaktadır. İkinci sırada videolar ile fotoğraflar/görsellerin yer aldığı en az ise animasyon, harita, ders kitabının PDF hali ve son dönemde yaygınlaşan web 2.0 araçlarının kullanıldığını görmekteyiz. Öğretmen adaylarının kullandıkları teknolojik eğitim materyallerine ilişkin görüşleri aşağıda yer almaktadır:

ÖA1: Ben "Afetler ve Çevre Sorunları" konusunu anlattım. (Kazanım: SB.5.3.4. Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.) Konuya hazırlanırken internet üzerinde konu ile ilgili animasyonlar buldum. Arkadaşımdan yardım alarak Web 2.0 araçlarını da kullandım ve öğrencilere etkinlik hazırladım. Öğrencilerin yaşlarının küçük olması sebebiyle onlar için daha ilgi çekici olduğunu düşünüyorum.

ÖA2: Uygulama öğretmenimiz konuları bitirince bize istediğimiz bir kazanımı anlatabileceğimizi söyledi. Ben de "Haritayı Tanıyorum" konusunu anlattım. (Kazanım: SB.5.3.1. Haritalar üzerinde yaşadığı yer ve çevresinin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar.) Bu konuyu anlatırken sunu hazırladım ve konu ile ilgili hazırlanmış video izlettim. Dersin sonunda da konuyla ilgili öğrencilere sorular sordum. Özellikle izlenen videoların öğrencilerde daha kalıcı etkiye sahip olduğunu düşünüyorum. Sınıf ortamında olsaydık oyun hamurlarıyla yeryüzü şekillerini yapmalarını, bu şekilleri yükselti basamaklarına göre boyamalarını isterdim. Bu şekilde öğrencilerin duyularına daha fazla hitap edebileceğini, daha kalıcı ve ilgi çekici olabileceğini düşünüyorum.

ÖA3: "Yaşadığım Yerdeki Ekonomik Faaliyetler" konusunu anlatırken PowerPoint ve görseller kullandım. (Kazanım: SB.5.5.1. Yaşadığı yerin ve çevresinin ekonomik faaliyetlerini analiz eder.) Yaşadıkları yerde insanların nasıl geçindiklerini sordum. Çünkü coğrafya günlük yaşamla ilişkilendirebileceğimiz bir ders. Görsellerde gördükleri ekonomik faaliyetin ne olabileceğini sordum ve mümkün olduğunca çok örnek vermeye çalıştım.

ÖA4: “Ekonomi ve Yaşamım” konusunda ders kitabını pdf olarak ekrana yansıttım. Ayrıca ders kitabındaki örneklere benzer videolar buldum. Daha çok öğrencileri etkin kılmak amacıyla soru cevap şeklinde, onların da verdiği örnekler üzerinde yorum yaparak dersi işledik. (Kazanım: SB.5.5.1. Yaşadığı yerin ve çevresinin ekonomik faaliyetlerini analiz eder.)

ÖA5: “Afetlerin insan üzerindeki etkileri” konusunu anlattım. (Kazanım: SB.5.3.5. Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar.) İnternet üzerinden paylaşılan sunuyu kullandım ve videolarla destekledim. Ancak zamanın kısıtlı olması sebebiyle hazırladığım bazı etkinlikleri kullanamadım.

ÖA6: “Nerede Yaşanır” konusunu anlatırken ben de PowerPoint ve fotoğraflardan faydalandım. (Kazanım: SB.5.3.3. Yaşadığı yer ve çevresindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşme üzerindeki etkilerine örnekler verir.) Gördüklerimiz duyduklarımızdan daha uzun süre hafızamızda kaldığı için görsel materyallerin uzaktan eğitim sürecinde daha etkili olacağını düşünüyorum.

ÖA7: “İklim ve Yaşamım” konusunu anlattım. (Kazanım: SB.5.3.2. Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.) Konuyu anlattığım haftaya ait günlük hava durumu haritasını kullandım. Öğrencilerden haritaya bakarak ülkemizde aynı günde farklı hava olaylarının görüldüğünü sorular sorarak fark etmelerini sağladım. Konu ile ilgili sunum ve görseller kullandım. Ancak derse aktif olarak katılan birkaç öğrenci vardı, diğer öğrencilere soru sorsam da mikrofonlarını açıp cevap vermediler.

Uzaktan Eğitim Uygulamasının Öğretmenlik Deneyimine Katkıları

Öğretmen adaylarına uzaktan eğitim uygulamalarının öğretmenlik deneyimlerine ilişkin katkıları sorulmuş ve bu soruya verdikleri cevaplardan temalar oluşturulmuştur. Oluşturulan temalar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 5: Uzaktan Eğitim Uygulamasının Öğretmenlik Deneyimine Katkılarına İlişkin Bulgular

Temalar		Frekans	Yüzde
Olumlu	Öğretmen olmanın verdiği haz	1	7,14
	Uzaktan eğitime yönelik kazanılan deneyim	2	14,29
	Sunu hazırlama	1	7,14
	Ders materyali hazırlama	3	21,43
	Teknoloji okuryazarı	1	7,14
Olumsuz	Öğretmen-öğrenci bağının tam anlamıyla kurulamaması	3	21,43
	Gerçek öğretmenlik deneyiminin kazanılamaması	3	21,43
	TOPLAM	14	100

Tablo 5’te görüldüğü gibi uzaktan eğitim uygulamasının öğretmenlik deneyimlerine en büyük katkısı bilgisayar üzerinden ders materyali hazırlama konusunda edinmiş oldukları deneyimdir. İki öğrenci gelecekte uzaktan eğitime devam edilmesi durumunda öğretmenlik mesleğine adım atmaya başladıkları dönemde kazandıkları deneyimi olumlu olarak nitelendirmişlerdir. Kazanılan deneyimin sadece olumlu yanları üzerinde durmamışlar, olumsuz tarafından da bahsetmişlerdir. Buna göre öğretmen adayları öğretmen öğrenci bağının uzaktan tam manasıyla kurulamadığını ve bu deneyimin asıl öğretmenlik deneyimiyle aynı olamayacağını savunmuşlardır. Öğretmen adayları uzaktan eğitim uygulamalarının öğretmenlik deneyimine (olumlu ve olumsuz) katkılarına yönelik görüşlerini şu şekilde dile getirmişlerdir:

ÖA1: Uzaktan eğitim uygulamasında bir öğrencinin bana öğretmenim diye hitap etmesi, bu duyguyu bana hissettirmesi bile benim için çok önemli bir kazanım.

ÖA2: Uzaktan eğitim sürecinin içinde bulunmamız bizim açımızdan farklı bir deneyim oldu. Gelecekte ne olacağını bilemiyoruz. Belki covid-19 değil de başka bir biyolojik afete maruz kalabiliriz ya da çok büyük bir deprem de yaşayabiliriz. Bu esnada da

eğitim uzaktan devam edebilir. Bunu deneyimlemiş olmamız bizim açımızdan olumlu bir gelişmedir. Sınıf ortamında öğretmenlik deneyimini kazanamamış olmamız, öğrenci öğretmen bağı kuramamış olmamız olumsuz bir faktördür.

ÖA3: Uzaktan eğitim ile yüz yüze eğitimi karşılaştıracak olursam öğrencilerin karşısında dersi anlatmak daha heyecan ericidir diye düşünüyorum. Bilgisayarın diğer tarafında olmak kendimi rahat hissetmeme sebep olduğu için çok fazla öğretmenlik deneyimi yaşadığımı düşünmüyorum.

ÖA4: Bu süreçte sunum nasıl hazırlanır, internet üzerinden ders materyali nasıl hazırlanır onları öğrendim. Bu benim açımdan öğretmenlik deneyimime katkı sağladı. Her ne kadar ilk dersi anlattığımda heyecanlansam da öğrencinin karşısında yaşayacağım o büyük heyecanı tercih ederdim. Uzaktan bu deneyimi yaşamam benim için hayal kırıklığı idi. Öğrenciler ile göz teması kuramamak, o sınıfta bulunmamak benim için çok büyük bir olumsuzluk.

ÖA5: Bu sürecin en önemli katkısı bilgisayar üzerinden ders materyalleri hazırlamak olmuştur. Teknoloji kullanımından uzak bazı öğretmenler için oldukça zorlu bir süreçti.

ÖA6: Öğretmenlik uygulaması dersine giren, yurttan kalan arkadaşlar sunum yapacakları konular için çalışma kağıtları hazırlar, çeşitli renkte kâğıt kullanarak öğrencilerin dikkatini çekecek ders materyalleri hazırlardı. Biz bu sene imrenerek baktığımız bu hazırlıklardan mahrum kaldık. Uzaktan eğitimde öğretmenlerin jest ve mimiklerini, duygularını öğrencilerine aktarabileceklerini, göz temasını kuramayacaklarını düşünüyorum. Uzaktan gerçekleşen öğretmenlik uygulamalarının olumsuz yönü olarak görüyorum. Bilgisayar destekli öğretim materyali hazırlayabilme konusunda tecrübe kazandık. Gelecekte öğretmenlik mesleğini yaparken karşımıza çıkabilecek uzaktan eğitim süreci ile ilgili deneyim kazanmış olduk.

ÖA7: Sınıfta öğrencilerle işlenebilecek yüz yüze eğitimin kazandırdığı deneyimi uzaktan eğitim kazandıramaz. Sadece iyi bir teknoloji okur yazarı olma yolunda olumlu bir deneyim kazandırdığını düşünüyorum.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğretmen adaylarının mesleki beceri ve yeterlik kazanması amacıyla yer alan öğretmenlik uygulamaları dersi ile lisans eğitiminde kazanmış oldukları bilgi ve becerileri gerçek okul ortamında uygulamaya koyarak deneyim kazanma fırsatı elde eden (Bayındır, 2021) öğretmen adayları Covid-19 sebebiyle bu deneyimlerini uzaktan eğitim uygulamalarıyla edinmek zorunda kalmışlardır. Bu çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının uzaktan eğitim uygulamalarına yönelik görüşleri alınmıştır.

Araştırma bulguları doğrultusunda öğretmen adaylarının %57,14'ü uzaktan öğretmenlik uygulamalarının verimli geçtiğini ancak gelecekte eğitim sürecinde uzaktan eğitimin yer almaması gerektiğini ifade etmişlerdir. Çünkü öğretmen ile öğrencinin sınıf ortamında iç içe olması gerektiğini, öğretmenin mutlaka öğrencileri ile göz teması kurması gerektiğini belirtmişlerdir. Adayların %42,86'sı uzaktan eğitim devam edecekse temel derslerin yüz yüze olması gerektiğini, seçmeli derslerin uzaktan eğitime dahil edilebileceğini belirtmişlerdir.

Uzaktan öğretmenlik uygulamaları sürecinde öğretmen adaylarının karşılaştıkları sorunların başında teknolojik imkansızlıklar ile derste aktif olan öğrenci sayısının az olması gelmektedir. Özellikle sınav yapılmayacağı duyurusunun yapılmasıyla birlikte devamsız öğrenci sayısında artış görüldüğü, internet ile ilgili sorunlar ile ekran karşısında duran öğrencilerde dikkat dağınıklığının da fazla olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Öğretmen adayları eğitimde fırsat eşitliğinin olmadığı vurgusunu yapmışlardır. Arıcı (2021) yapmış olduğu çalışmada Türkçe öğretmen adayları arasında fırsat eşitsizliği olduğunu, bağlantı sorunu ve internet paketi sorunu yaşadıklarını ifade ettiklerini belirtmiştir. Kılınç & Karademir (2021) çalışmasında hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin benzer sorunlarla karşılaştığına dikkat çekmiştir.

Öğretmen adaylarının yaşanan sorunlara sundukları çözüm önerileri kapsamında en çok dile getirilen görüş internet altyapısının iyileştirilmesi ve buna paralel olarak eğitim için kullanılan internetin ücretsiz olması gerektiğidir. Eğitimde

fırsat eşitliğinin olması, bu sebeple de teknolojik imkanların her öğrenciye sağlanmasının önemli olduğu, kullanılan eğitim programlarına Türkçe dil paketi eklenmesi gerektiği, öğretmenlere uzaktan eğitime yönelik verilen hizmet içi eğitim ne kadar önemliyse öğretmen adaylarına da lisans döneminde bu eğitimin verilmesinin gerekli olduğu öğretmen adayları tarafından dile getirilmiştir. Mohebi & Meda (2021), eğitim fakültelerinde çevrimiçi öğrenme modellerinin mutlaka her bölümün öğretim programlarına entegre edilmesinin gerekliliği üzerinde durmuştur.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan coğrafya konularına ait kazanımları işlerken en çok kullandıkları materyal PowerPoint (sunu) olmuştur. Ayrıca videolar ile fotoğraflar/görseller de en çok tercih edilen teknolojik eğitim materyalleri olmuştur. Web 2.0 araçlarının kullanımı son yıllarda yaygınlaşmıştır. Bir öğretmen adayı ders işlerken Web 2.0 aracını kullandığını belirtmiştir. Güleç (2021), coğrafya dersinin hem görsellik hem de etkinlik açısından zengin bir içeriğe sahip olduğunu, coğrafya öğretmenlerinin ders materyallerini uzaktan eğitim programlarına entegre ederek dersleri daha verimli hale getirdiklerini ifade etmiştir. EBA'da coğrafya ile ilgili daha fazla dijital materyale yer verilmesi gerektiği önerisinde bulunmuştur. Sosyal bilgiler öğretmen adayları da aynı şekilde ders materyallerinin zenginleştirilerek herkesin kolayca ulaşabilmesi önerisinde bulunmuşlardır. Yıldız ve Gündüz (2019) EBA üzerinde ortaokul ders programlarında yer alan bazı kazanımlara ait e-çeriklerin olmadığını, bu içeriklerin kısa süreli olduğunu, güncel olmadıklarını ve tasarımlarının öğrencilerin dikkatini çekecek nitelikte olmadığını yaptığı çalışmada dile getirmiştir. Can & Günbayı (2021) yaptıkları çalışmada öğretmenlerin teknolojik materyal eksikliklerini gidermek için sürekli kendilerini geliştirmeye çalıştıklarını, sınıf içinde gerçekleştirdikleri etkinlikleri çevrimiçi etkinliklere dönüştürdüklerine dikkat çekmiştir.

Öğretmen adayları uzaktan öğretmenlik uygulamalarının kazandırdığı deneyimin gerçek öğretmenlik deneyiminin yerini tutamayacağını belirtmişlerdir. Ayrıca sınıf ortamında kurulan öğretmen öğrenci bağının da uzaktan kurulamayacağı kanaatindedirler. Bilgisayar üzerinden ders materyali, sunu hazırlama, teknoloji okuryazarı olma, uzaktan eğitime yönelik kazanılan deneyim ve öğretmen olmanın verdiği haz uzaktan öğretmenlik uygulamalarının öğretmenlik deneyimlerine kazandırdığı olumlu taraflardır. Bayındır (2021), öğretmen adayları ile yaptığı çalışmada uzaktan öğretmenlik uygulamalarının yüz yüze eğitim kadar olmasa da artı bir deneyim kazandırdığını ancak yüz yüze eğitimde kazanacakları öğretmenlik becerilerinin bazılarını uzaktan eğitimde kazanamadıklarını dile getirmiştir.

Araştırmada elde edilen bulgular ışığında öğretmen adaylarının lisans döneminde aldıkları eğitimin uzaktan eğitim uygulamalarında yetersiz kaldığı görülmüştür. Bu doğrultuda öğretmen adaylarına lisans eğitimleri sırasında uzaktan eğitim uygulamalarına yönelik zorunlu ders verilmesi önerilmektedir. Uzaktan eğitim uygulamalarına uygun içerikler zenginleştirilerek herkesin kolayca ulaşabilmesi, programların Türkçe dil desteğinin sağlanması, yerli yazılımların üretilmesi oldukça önemlidir. Eğitim için kullanılan internet hizmetinin ücretsiz olması, teknolojiden kaynaklı sorunların giderilmesi eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması açısından gereklidir.

| EXTENDED ABSTRACT |

Opinions of Social Studies Teacher Candidates on Distance Teaching Practices During the Pandemic Period: Problems, Suggestions and Use of Materials in Geography TeachingSibel ÖNER^{ID} Murat ÖNER^{ID}**INTRODUCTION**

The Coronavirus, which has an impact in our country as well as all over the world, and which we can describe as a biological disaster, has created an extraordinary situation that hinders face-to-face education activities. According to Article 42 of the Constitution of the Republic of Turkey: “No one can be deprived of the right to education and training” (1982 Constitution). Not being deprived of students’ right to education is a requirement of education policy, but also it is a constitutional obligation. For this reason, Higher Education Institution and the Ministry of National Education has decided to switch to distance education, which is a formula that will contribute to both the continuation of education and the slowdown of the epidemic rate.

Distance education is a teaching-learning system that is carried out through specially prepared study materials, individual or group communication between students and teachers, and technological tools (Holmberg, 2005). It is an effort to provide access to learning, often for those who are geographically distant. It is defined as the occurrence of a type of teaching between two parties (a student and an instructor) using various teaching materials at different times or places (Moore et al., 2011). Perraton (1988) emphasized that among the distinguishing features of distance education, the teacher and the student are in different places and/or times. Jonassen (1992) (cited by Sherry, 1996) emphasized that voluntary learning is controlled by the student rather than the teacher, and a printed or electronic type of technology mediates between the student and the teacher.

The idea of distance education applications (Kırık, 2014), which started through letters in the 1700s, was put forward by the Minister of National Education in 1927 in order to solve the problems in education. However, it could not be implemented with the thought that there would be no education without a teacher (Alkan, 1987; Bozkurt, 2017; Rüzgar, 2004; Samur, Akgün, & Duman, 2011). The Educational Films Center (Papi and Büyükaşlan, 2007), which was established to carry out distance education activities, was named “Film Radio Graphic Center” (FRGM) in 1962, “Film-Radio and Television Education Center” (FRTEM) in 1968, and it gained the status of “General Directorate” in 1998 and named “The General Directorate of Educational Technologies” (EGİTEK) and in 2011 it was renamed “General Directorate of Innovation and Educational Technologies (YEGİTEK)” (MEB, 2021).

The Ministry of National Education and the Undersecretariat of Vocational and Technical Education have taken an important step in the transition to distance education in our country by establishing the Letter Teaching Center in the Statistical Publication Directorate (Arar,1999; Çukadar and Çelik, 2003; Kırık, 2014). In 1982, Anadolu University Open Education

Faculty became the first university to start distance education in higher education with television courses (Çukadar and Çelik, 2003; Kunç and Varol, 1994). Although it was only a thought until the mid-1900s, developments in distance education show us that it has become a part of education today, and that it is at a point where anyone who wants education can reach, no matter what their age (Bozkurt, 2017).

While using technology in distance education can help overcome the limits of space and time for lifelong learning, there is a growing concern that some students are disadvantaged by a variety of challenges. The high cost of information and communication infrastructure and the lack of technical expertise are major challenges for students in distance education. Disabled and economically disadvantaged students may experience various problems in being included in education (Mahlangu, 2018). Pozdnyakova and Pozdnyakov (2017) stated that the lack of interaction between teachers and students contrary to face to face education, the difficulties experienced with technical and technological support, the lack of socialization, the feeling of loneliness in students, the reluctance to participate in the lesson are among the disadvantages of distance education.

In order not to disrupt education during the pandemic period, the distance education process has started at all levels of education, from basic education to higher education. The Council of Higher Education has shared the printed course materials in the distance education process on The Council of Higher Education courses platform. During this period, the Ministry of National Education supported both teachers and students through the Education Informatics Network (EBA). TRT EBA TV channels supported the education of primary, secondary and high school students. At the same time, teachers were able to reach their students by using Zoom, Google Meet and Skype applications via EBA.

When the studies on distance education are examined, it is seen that there are few studies that include the opinions of pre-service teachers on teaching practices that constitute their first teaching experience. Bayındır (2021) evaluated the effectiveness and efficiency of remote teaching practices in his study for classroom education teacher candidates. Akmeşe and Kayhan (2021) took the opinions of practice teachers about teaching practices in special education. This study was carried out in order to determine the experiences of pre-service teachers regarding the teaching practice process during the pandemic period, their views on the effectiveness and efficiency of the practices, the problems experienced in the process and their solution suggestions, and to determine their contributions to their teaching experiences.

METHOD

In this study, which was carried out in order to reveal the perceptions of social studies teacher candidates about teaching practices during the pandemic process, phenomenology design, which is one of the qualitative research methods, was used. Phenomenology aims to recognize, understand and interpret the meanings of human life experiences. It focuses on research questions such as what it's like to experience a particular situation (Bloor and Wood, 2006). Experience includes not only a relatively passive experience just like in vision or hearing, but also active experience (Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2013).

The prospective teachers studying at the Faculty of Education, Department of Social Studies Education in the 2020-2021 academic year, constitute the study group. Criterion sampling technique, one of the purposeful sampling methods, was used, and "studying in the fourth grade" and "taking the teaching practice course" were determined as criteria.

Data collection sources in phenomenological studies are individuals or groups. Experiences of individuals or groups can be uncovered by interviewing (Büyükoztürk et al., 2017; Yıldırım and Şimşek, 2008). Focus group interview technique was used in the research. Focus group interviews are defined as group interviews in which the participants can freely express their thoughts in homogeneous groups formed by researchers to provide information about a particular subject (Hughes and DuMont, 1993). Focus group discussion is particularly suitable for obtaining different perspectives on the identified topic (Gibbs, 1997). Focus groups consist of 5 to 8 people. The questions to be asked to the participants are carefully selected in advance. Questions are made easy to understand and logical (Krueger, 2014).

Open-ended questions were formed by the researcher in order to reveal the perceptions of teacher candidates about their teaching practice experiences. In order to analyze the data obtained through the online focus group interview, the recordings were listened to again and converted into text by the researchers. Günbayı (2019) stated that in the descriptive analysis method, it is essential to classify the interview transcripts, document texts, observation notes and the data obtained on the subject with direct quotations under the upper theme, category and sub-theme. The transcribed data were analyzed via descriptive analysis technique. Considering the reliability formula [$\text{Reliability} = \text{Consensus} / (\text{Consensus} + \text{Dissensus}) \times 100$] determined by Miles & Huberman (1994), the reliability result was calculated as 90.6%.

DISCUSSION, CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS

Pre-service teachers, who had the opportunity to gain experience by putting the knowledge and skills they had gained in undergraduate education into practice in the real school environment with the teaching practices course, which is for the purpose of gaining professional skills and competence, had to gain these experiences through distance education applications due to Covid-19.

In line with the research findings, 57.14% of the teacher candidates stated that distance teaching practices were efficient, but distance education should not be included in the education process in the future. Because they stated that the teacher and the student should be intertwined in the classroom environment and that the teacher should make eye contact with the students. 42.86% of the candidates stated that if distance education will continue, basic courses should be face-to-face, and optional courses can be included in distance education.

Technological impossibilities and the low number of active students in the course are the main problems faced by pre-service teachers in the process of distance teaching practices. They stated that there was an increase in the number of absent students, especially with the announcement that there would be no exams, and that there were problems with the internet and distraction in the students sitting in front of the screen. Pre-service teachers emphasized that there is no equal opportunity in education. Arıcı (2021) stated in his study that there is an inequality of opportunity among Turkish language teacher candidates, that they have connection problems and internet package problems. Kılınç and Karademir (2021) pointed out in their study that both teachers and students face similar problems.

The most expressed opinion within the scope of the solution proposals presented by the pre-service teachers to the problems experienced is that the internet infrastructure should be improved and, in parallel, the internet used for education should be free. It was stated by the teacher candidates that there should be equal opportunity in education, therefore it is important to provide technological opportunities to every student, that the Turkish language package should be added to the education programs used, that giving the in-service training to the teacher candidates during the undergraduate period is as important as giving to the active teachers for distance education.

PowerPoint (presentation) was the material they used most while processing the acquisitions of geography subjects in the social studies curriculum. In addition, videos and photographs/visuals were the most preferred technological training materials. The use of Web 2.0 tools has become widespread in recent years. A pre-service teacher stated that she used the Web 2.0 tool while teaching. In similar studies on this subject, it has been revealed by researchers that enriched e-contents must be on platforms that teachers can easily access, and that these contents should be of a quality that can attract the attention of students (Can and Günbayı, 2021; Güleç, 2021; Yıldız and Gündüz, 2019).

Pre-service teachers stated that the experience gained by distance teaching practices cannot replace real teaching experience. In addition, they are of the opinion that the teacher-student bond established in the classroom environment cannot be established remotely. Course material, presentation, being technology literate, experience gained in distance education and the pleasure of being a teacher are the positive aspects that distance teaching practices bring to teaching experience. Bayındır reached similar results in his study in 2021.

In the light of the findings obtained in the research, it was seen that the education that the teacher candidates received during the undergraduate period was insufficient in distance education applications. In this direction, it is recommended that teacher candidates should be given compulsory courses on distance education applications during their undergraduate education. It is very important that the contents suitable for distance education applications are enriched so that everyone can access them easily, that the programs support the Turkish language, and that domestic software is produced. It is necessary for the internet service used for education to be free and to eliminate the problems arising from technology in order to ensure equality of opportunity in education.

KAYNAKÇA

- Akmeşe, P. P., & Kayhan, N. (2021). Koronavirüs (Covid-19) salgınında özel eğitimde öğretmenlik uygulaması dersi ve öğretmen deneyimleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 73-104. <https://doi.org/10.29299/kefad.813169>
- Alkan, C. (1987). Açıköğretim uzaktan eğitim sistemlerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No:157. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Arar, A. (1999). Uzaktan eğitimin tarihi gelişimi, uzaktan eğitim uygulama modelleri ve maliyetleri, *Birinci Uzaktan Eğitim Sempozyumu bildiriler kitabı* içinde (ss. 25-28). Ankara Kara Kuvvetleri Eğitim ve Doktrin Komutanlığı, 15-16 Kasım 1999.
- Arıcı, B. (2021). Türkçe öğretmeni adaylarının Millî Eğitim Bakanlığı öğretmenlerinin uzaktan (EBA, Zoom, Meet vb.) programlar üzerinden yaptıkları canlı derslere ilişkin görüşleri. *TURAN-SAM*, 13(49), 238-246. <http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041>
- Bayındır, N. (2021). Adayların uzaktan web tabanlı öğretmenlik uygulamalarına ilişkin değerlendirmeleri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Eğitim Dergisi*, 6(1), 1-11.
- Bloor, M., & Wood, F. (2006). Phenomenological Methods. In *Keywords in Qualitative Methods*. 129-131. London: SAGE Publications Ltd. [doi:10.4135/978.184.9209403](https://doi.org/10.4135/978.184.9209403)
- Bozkurt, A. (2017). Türkiye'de uzaktan eğitimin dünü, bugünü ve yarını. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 85-124.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Can, E., & Günbayı, İ. (2021). Covid-19 pandemi sürecinde eğitim bilişim ağı (EBA) üzerinden gerçekleştirilen uzaktan eğitim uygulamasına ilişkin ilköğretim yöneticileri ve öğretmenlerinin görüşleri. *Asya Studies*, 5(16), 279-303. <http://doi.org/10.31455/asya.885885>
- Çukadar, S., & Çelik, S. (2003). İnternete dayalı uzaktan öğretim ve üniversite kütüphaneleri. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 4(1), 31-42.
- Gibbs, A. (1997). Focus groups. *Social Research Update*, 19(8), 1-8.
- Güleç, Ç. (2021). Uzaktan eğitim sürecinde coğrafya eğitimi. *International congress of eurasian social sciences-5*, 164-175.
- Günbayı, İ. (2019). Nitel araştırmada veri analizi: tema analizi, betimsel analiz, içerik analizi ve analitik genelleme, 23 Haziran 2021 tarihinde <http://www.nirvanasosyal.com/h-392-nitel-arastirmada-veri-analizi-tema-analizi-betimsel-analiz-icerik-analizi-ve-analitik-genelleme.html> adresinden edinilmiştir.
- Holmberg, B. (2005). *Theory and practice of distance education*. London: Routledge.
- Hughes, D. L., & DuMont, K. (2002). Using focus groups to facilitate culturally anchored research. *Ecological research to promote social change* (pp. 257-289). Boston, MA: Springer.
- Kılınç, N. (2021). Öğretmen görüşleri doğrultusunda pandemi sürecinde coğrafya eğitimi. *Anatolian Turk Education Journal*, 3(1), 35-59.
- Kırık, A. (2014). Uzaktan eğitimin tarihsel gelişimi ve Türkiye'deki durumu. *Marmara İletişim Dergisi*, 0(21), 73-94. <http://dx.doi.org/10.17829/midr.201.421.10299>
- Kidd, W. & Murray, J. (2020). The Covid-19 pandemic and its effects on teacher education in England: How teacher educators moved practicum learning online. *European Journal of Teacher Education*, 43(4), 542-558. <https://doi.org/10.1080/02619.768.2020.1820480>
- Krueger, R. A. (2014). *Focus groups: A practical guide for applied research*. London: Sage publications.
- Kunç, Ş., & Varol, A. (1994). 21. yüzyıl eğitiminde teknoloji kullanımı ve mesleki teknik eğitim. *Endüstriyel Teknoloji, Bilimsel ve Teknik Dergi*, 1(1), 41-46.
- Mahlangu, V. P. (2018). The good, the bad, and the ugly of distance learning in higher education. *Trends in e-Learning*, pp. 17-29. <http://dx.doi.org/10.5772/intechopen.75702>
- McKnight, M. (2000). *Distance education: Expressing emotions in video-based classes*. Paper presented at the Annual meeting of the Conference on College Composition And Communication, Minneapolis, Minnesota. (Eric document reproduction services no. ED441270).
- MEB, (2021). Yenilik ve eğitim teknolojileri genel müdürlüğü, 15 Haziran 2021 tarihinde <http://yegitek.meb.gov.tr/www/tarihce/icerik/15> adresinden edinilmiştir.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. California: Sage Publications.
- Mohebi, L., & Meda, L. (2021). Trainee teachers' perceptions of online teaching during field experience with young children. *Early Childhood Education Journal*, 49(6), 1189-1198. <https://doi.org/10.1007/s10643.021.01235-9>

- Moore, J. L., Dickson Deane, C., & Galyen, K. (2011). E-learning, online learning, and distance learning environments: Are they the same? *The Internet and Higher Education*, 14(2), 129-135. <https://doi.org/10.1016/j.iheduc.2010.10.001>
- Moyo, N. (2020). COVID-19 and the future of practicum in teacher education in Zimbabwe: Rethinking the 'new normal' in quality assurance for teacher certification. *Journal of Education for Teaching*, 46(4), 536-545. <https://doi.org/10.1080/02607476.2020.180.2702>
- Oringderff, J. (2004). My way: Piloting an online focus group. *International Journal of Qualitative Methods*, 3(3), 69-75. <https://doi.org/10.1177/160.940.690400300305>
- Papi, C., & Büyükaslan, A. (2007). Türkiye ve Fransa'daki uzaktan eğitimde gelişmeler: Hangi eğitim hakkı. *Marsilya: Colloque Tice Mediterranee-Uzaktan Eğitimde İnsan/Değişim Sorunsalı*, Vol. 2.
- Perraton, H. (1988). A theory for distance education. In D. Stewart, D. Keegan, & B. Holmberg (Eds.), *Distance education: International perspectives*, 34-45. New York: Routledge.
- Pozdnyakova, O., & Pozdnyakov, A. (2017). Adult students' problems in the distance learning. *Procedia Engineering*, Volume 178, 243-248. <https://doi.org/10.1016/j.proeng.2017.01.105>
- Rüzgar, N. S. (2004). Distance education in Turkey. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 5(2), 22-32.
- Samur, Y., Akgün, E., ve Duman, B. (2011). Distance Education in Turkey: Past – Present – Future. Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelimler ve Sorunlar (UYK-2011). 27-29 Mayıs 2011, İstanbul; 2. Cilt / Bölüm XI / Sayfa 1325-1330.
- Sherry, L. (1996). Issues in distance learning. *International Journal of Educational Telecommunications*, 1(4), 337-365.
- Stanford Encyclopedia of Philosophy, (2013). 22 Haziran 2021 tarihinde <https://plato.stanford.edu/entries/phenomenology/> adresinden edinilmiştir.
- T.C. Anayasa Mahkemesi, (2021). 1982 Anayasası, 07 Ağustos 2021 tarihinde <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/anayasa/> adresinden edinilmiştir.
- UNESCO, (2020). *COVID-19 educational disruption and response*. Retrieved from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf000.037.6061>
- Valentine, D. (2002). Distance learning: Promises, problems, and possibilities. *Online Journal of Distance Learning Administration*, 5(3). <https://www.westga.edu/~distance/ojdl/fall53/valentine53.html> adresinden 17 Haziran 2021 tarihinde edinilmiştir.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, T., & Gündüz, Ş. (2019). Opinions of secondary school teachers about the EBA course e-contents: A qualitative study. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 10(2), 243-266. <https://doi.org/10.17569/tojqi.480231>